

PIRMAS ŽVILGSNIS Į TINKLARAŠČIŲ KALBĄ

I. NAUJA KALBOS APRAIŠKA INTERNETO TERPĖJE

Žinomas Billo Gates'o, programinės įrangos korporacijos „Microsoft“ įkūrėjo, posakis „Jei kalbės nebus internete, jos nebus iš viso“ ilgainiui pradėtas perfrazuoti: netrukus jis buvo pritaikytas įmonėms ir įstaigoms, o dabar jau – ir paskiram žmogui. Iš tiesų sunkoka būtų berasti bent kiek visuomeniškai veiklų žmogų, apie kurį nebūtų kad ir menkiausios informacijos internete. Negana to, internetas taip stipriai skverbiasi į kasdienį gyvenimą, kad dabar jame kiekvienas panorėjęs pats gali susikurti savo „kampelį“.

1. Tinklaraščių eros pradžia

Prieš gerą dešimtmetį pasauliniame žiniatinklyje ėmė rasti vadinamųjų tinklaraščių – viešų interneto dienoraščių, kuriuos rašyti gali kas tik pageidauja. Dėl jų pradžios ne visai sutariama, bet dažniausiai minimi 1994-ieji, kai vienas JAV interneto naršytojas ėmė skelbti internete kasdienės savo naujienas: pasakoti apie matytus filmus, skaitytas knygas, kitaip tariant, rašyti savotišką dienoraštį. Dabar tinklaraščiai jau skaičiuojami milijonais ir sakoma, kad kas pusę metų jų padaugėja dvigubai. Maždaug 2000-aisiais tokių dienoraščių pradėjo rasti ir lietuviškoje interneto terpėje. Apie 2004 metus, tuos pačius, kai JAV bendrovės „Merriam-Webster“ žodynų leidėjai žodį *blog* („tinklaraštis“) paskelbė metų žodžiu, lietuviškų tinklaraščių ėmė sparčiai daugėti, o 2006–2007 m. kilo jų kūrimo lietuvių kalba bumas. Antai 2007 m. pradėję rašyti tinklaraščius vienoje interneto svetainėje septyni autoriai maždaug po metų pateikia tokią statistiką:

Svetainėje yra: įrašų – 4123, komentarų – 18370, iš viso žodžių – 812101. Taigi jau dvylika knygų po 300 puslapių. Rašome tryliktą tomą. (www.nezinau.lt, aplankyta 2008 05 09)

Davidas Crystalas, mums geriausiai pažįstamas kaip nesenai lietuviškai išleistos knygos „Kalbos mirtis“¹ autorius, kitoje savo knygoje „Kalba ir internetas“, antrame jos leidime, tinklaraščiams (iš esmės – įvairioms jų apraiškomis apibūdinti) skiria devynis puslapius (Crystal 2006: 238–247). Jis prisipažįsta, kad, 2001 m. išleidęs pirmąją šios knygos leidimą, tikėjosi internete vėliau atsirasiant permainų, nes kai kurios iš jų jau buvo pradėjusios rodytis, tik dar nebuvo įgavusios didesnio visuomenės dėmesio. Tačiau Crystalas nenujautęs, kad po penkerių metų prireiks atskiro knygos skyriaus visai naujoms interneto formoms. Viena iš tų formų – žaibiškai internete plintantys tinklaraščiai, kurių kalba skiriasi nuo kitų interneto formų tiek, kad turi būti nagrinėjama atskirai.

Tad kas yra tie tinklaraščiai ir kuo ypatinga jų kalba? Kad galėtume atsakyti į šį klausimą, turime plačiau aptarti pačių tinklaraščių ypatumus, nes tik taip bus galima suprasti, koks jų vaidmuo visuomenės komunikacijoje, o kartu ir pradėti kelti klausimą tolesniems svarstymams: kokia tinklaraščių kalbos reikšmė ir galimas poveikis visai lietuvių kalbos raidai?

2. Tinklaraščių terpė – naujės kartės internetas (*Web 2.0*)

Tinklaraščių atsiradimas ir suklestėjimas siejamas su interneto kaip pasaulinio kompiuterių tinklo kokybiniu šuoliu. Apie 2004 m. naujės kartės interneto paslaugoms ir technologijoms pavadinti pasiūlytas terminas *Web 2.0*. Lietuvos žiniasklaida apie tai rašė:

Web 2.0 varomoji jėga – duomenys. Žiniatinklis pateikiamas kaip platforma, kuria remiantis gali būti kuriamos naujos paslaugos. Gaunamas tinklo efektas (*network effect*): kuo daugiau žmonių naudojasi tam tikra paslauga, tuo didesnė nauda visiems proceso dalyviams. (Vedrickas 2007)

Šios naujosios informacinės technologijos leidžia nesunkiai, net ir be specialių programavimo žinių internete kurti ir tvarkyti norimą informaciją – paprasčiau ir patogiau nei asmenines svetaines. Tokia galimybė panaudota kurti tinklaraščiams. Tai viešas, pagal autoriaus norą bet kuriuo metu tvarkomas ir atnaujinamas tinklalapis, kuriame dažniausiai skelbiama įvairi asmeninė informacija: pasakojama apie savo veiklą, pomėgius, kelionių įspūdžius, reiškia nuomonę kokiais nors klausimais, dalijamasi informacija

¹ David Crystal. *Kalbos mirtis*, Vilnius: Tyto alba, 2005.

(pavyzdžiui, apie nusipirktą naują buitinės technikos modelį, apie internetinius daiktų mainus, įvairias visuomenines akcijas), skelbiama savo kūrybos, nuotraukų, vaizdo ir garso įrašų ir t. t. Viena komentare apie tai rašoma:

Dienoraščių rašymo priežastys gali būti įvairios: poreikis dalintis mintimis ir turimomis žiniomis su kitais žmonėmis, susikaupusių neigiamų emocijų išliejimas ir šalinimas, savo ego patenkinimas, savo individualumo išreiškimas, poreikis kūrybai – rašyti eilėraščius, apsakymus ir pan. (Klaustux)²

Kadangi įrašai automatiškai datuojami ir skelbiami rodant naujausią, tinklalapis pasidaro panašus į savotišką dienoraštį. Kiekvienas įrašas turi savo pavadinimą. Jį stengiamasi sugalvoti tokį, kad iš karto patrauktų dėmesį ir naujausių įrašų suvestinėse išsiskirtų tarp kitų autorių įrašų, pavyzdžiui:

- Apie pirmadienį ir „kačių“ nagus
- taip, taip... per pamokas
- Kodėl gydytojai receptus rašo ranka?

Be nuolatinių įrašų, kurie skelbiami puslapio centre, be to, grupuojami pagal temas ir kaupiami archyve, tinklaraščio kraštuose gausu įvairių nuorodų į kitus (paprastai draugų, bendraminčių) tinklaraščius ir mėgstamas svetaines. Įprasta, kad po kiekvienu įrašu būna ir komentarų skyrelis, kuriame tinklaraščio skaitytojai gali reikšti savo nuomonę, o tinklaraščio krašte gali būti pateikiamas visas lankytojų komentarų sąrašas. Štai kaip atrodo tekstas, kuriame apžvelgiami autoriui patikę skaityti tinklaraščiai su pabrauktomis hipernuorodomis, – iš jų bemat galima patekti į tuos tinklaraščius:

Va, kaip gerai, kad šiandien tik Motinos diena (na, dar Šeštinės ir Šv. Florijono, bet tai nebe esmė), nes vakarykštis konglomeratas sėkme nepasižymėjo. Tačiau rezultatas vistiek teigiamas: dauguma ištrūko į gamtą pasivaikščioti, pirmą kartą pravedžioti kieme kompiuterį, pasimėgauti gyva muzika, suvalgyti picą naujoje vietoje, ar tiesiog pasigrožėti jaunųjų mamos pagalbininkų kūryba. (vienastoks)

Autoriai patys sprendžia, ar jie liks visai anonimiški – tik su slapyvardžiu, ar pateiks duomenų apie save (vardą, pavardę, gimimo datą, gyvenamąją vietą – paprastai miesto tikslumu ir pan.).

² Kadangi mūsų spausdintinėje literatūroje dar nėra jokios tinklaraščių citavimo tradicijos (internete tai atstoja atitinkamos hipernuorodos), šiuokart prie citatų nurodomas slapyvardis arba vardas – taip, kaip pasirašo pats autorius. Cituojamų tekstų grafinė raiška ir kalba, suprantama, netaisyta, kad būtų matyti tikrasis vaizdas.

Interneto svetainėse, kurios atlieka tam tikrą tinklaraščių sankaupos ir globos funkciją, paprastai nurodomi naujausių ir skaitomiausių įrašų sąrašai. Šitaip kuriasi ištisos internetinės bendruomenės³, o jose – bendrų interesų turinčios tinklaraštininkų grupės. Norimų tinklaraščių naujienas galima prenumeruoti, rašomos geriausių įrašų apžvalgos, sudaromi tinklaraštininkų žinynai – žodžiu, kuriasi ištisa nauja virtualioji erdvė.

Be asmeninių tinklaraščių, tokio žanro tinklalapius savo svetainėse pradėjo kurti naujienų portalai, taip pat ir įvairios institucijos – televizijos, radijo kompanijos ir pan. (pavyzdžiui, *delfi.lt*, *alfa.lt*, *mtv.lt* ir kt.). Tai daroma daugiausia dėl reklamos, siekiant sukurti lengvo tiesioginio bendravimo su interesantais įvaizdį, nes institucijų tinklaraščius rašo patys jų darbuotojai (ir paprastai neanonimiškai). Profesionalūs žiniasklaidininkai šį žanrą, naudodamiesi jo populiarumu, kartais pritaiko tiesioginiams profesiniams savo tikslams. Pasauliniame žiniatinklyje kristalizuojasi atskiros tinklaraščių, kaip perspektyvaus interneto žanro, rūšys (plačiau žr. šio straipsnio tęsinyje – Miliūnaitė 2008).

Svarbus tinklaraščių ypatumas tas, kad jie funkcionuoja ne kiekvienas sau atskirai, o yra susiję įvairiais ryšiais (hipernuorodomis, bendraminčių adresais ir pan.) su kitais tinklaraščiais, taigi nuolat vyksta informacijos sklaida ir apykaita. Tokia tinklaraščių visuma internete, dar nesant tvirtesnio lietuviško atitikmens (*tinklaraštyno?* kažkieno paleistos *tinklaraštijos?*), kol kas dažniausiai vadinama *blog(o)sfera*.

3. Tinklaraščių autoriai ir jų siekiai

Tarp įvairios asmeninės informacijos tinklaraštininkai nurodo slapyvardį, bet būna ir tikrų vardų, pavardžių. Net jei ir atmesime klaidinančius duomenis, kurių įvairiais sumetimais visuomet pasitaiko, nebus netikslu sakyti, kad jauniausi tinklaraštininkai yra nuo ankstyvosios paauglystės – apytikriai nuo 12–13 metų, kai jau turima tam tikrų darbo su kompiuteriu įgūdžių, nes tinklaraštį su tam tikrais svetainių siūlomais įrankiais reikia susikurti ir prižiūrėti pačiam.

Taigi anonimiškumo lygis labai įvairus, bet jis gerokai mažesnis nei interneto elektroniniame diskurse (diskusijų forumuose ir komentaruose)⁴,

³ Šių internete gyvuojančių ir socialinius tinklus (sociatinklius) kuriančių bendruomenių ypatumais domisi nauja antropologijos šaka – skaitmeninė etnografija.

⁴ Sąvoka *diskursas* turi kelias reikšmes: 1) bet koks tekstas, siejamas su jo kūrimo ir funkcionavimo aplinka; 2) tam tikra kalbos sritis (pvz., *mokslinis*, *politinis diskursas*); 3) interakty-

kur pasirašyti tik slapyvardžiu yra internetinio bendravimo norma. Tinklaraščių autorių anonimiškumo lygį nemaža lemia adresatas: jei tai pirmiausia draugai, tada tam tikros asmens tapatumo žymės reikalingos. Kiek anonimiškumo sumažėjimas arba visiškas autoriaus viešumas veikia kalbos lygį, galėtų parodyti tik išsamūs tyrimai. Kol kas, panagrinėjus nedidelį pluoštą įvairaus amžiaus autorių rašytų nevienodo lygio tinklaraščių, galima daryti prielaidą, kad neanonimiškai tekstus rašančių autorių kalba yra tvarkingesnė, nes jaučiama daugiau atsakomybės už viešą žodį. Jie supranta, kad patenka į viešą erdvę, tačiau kiek kitokią, reikalaujančią daugiau atsakomybės negu anoniminis elektroninis diskursas. Apie anoniminių interneto komentarų kalbą Leonidas Donskis rašo:

Nejaugi mes nesusimąstome apie tai, kokius padarinius penkiolikmečiams daro barbariška kalba, kuria anoniminiuose komentaruose aptarinėjamos tautinės mažumos arba iškiliausi šalies žmonės? Juk mes nutrynėme ribą tarp viešo ir privataus kalbėjimo – tai, ko niekas neturėtų girdėti žmonėms privačiai juokaujant, šiandien vis labiau tampa mūsų oficialiu politiniu diskursu ir padeda pasiekti šlovę bei populiarumą. Negi nebeaišku, kad mes jau esame pakeliui į smuklės leksikono įteisinimą viešajame gyvenime ir politikoje? (Donskis 2008)

Tinklaraščiuose to „smuklės leksikono“ iš tiesų reta. Patys tinklaraščių autoriai teigia, kad tinklaraštininkui „geras vardas, prestižas yra labai svarbu“, nes nuo to priklauso, ar greitai ir plačiai sklis jo skelbiamos idėjos, ar bus atgarsių į jas. Štai vieno autoriaus samprotavimai komentaruose apie tinklaraštininko reputaciją:

Aš tada kai parašiau tą savo įrašą apie viskisielių ilgai galvojau, kad gal nevertėjo to daryti? Ir dar kalno įrašų nerašau būtent dėl to, kad nenoriu per daug išsišokti viešoje vietoje, t.y. iš esmės oficialioje aplinkoje, nes nėra aišku ar ji formali ar ne, todėl renkamės blogesnę/saugesnę variantą.

Net tie blog'ai, kuriuos rašau anonimiškai nėra rašomi nepaisant reputacijos. Online bendruomenėse „reputacija“ yra dar svarbesnė negu realiam gyvenime, nes realybėje niekada nesutiksi tiek žmonių, kiek sutinki online, nebent esi koks nors Zvonké⁵. (Dominykas)

vus, diskusinis bendravimas (plg. Marcinkevičienė 2008: 15–16). Šiame straipsnyje *elektroniniu diskursu* vadinama ne elektroninės terpės tekstų visuma, o tik tie tekstai, kurie atlieka tiesioginio (interaktyvaus) bendravimo funkciją. Paprastai tai esti nedidelės apimties žinutės, kai bendraujama realiuoju laiku arba per laiko tarpą. Jos gali būti rašomos kompiuteriu arba mobiliuoju telefonu: interneto komentarai, žinutės diskusijų forumuose, elektroniniai laišakai, telefono žinutės, sparčiosios (arba momentinės) žinutės (pavyzdžiui, naudojant „Skype“ programą) ir pan.

⁵ Žinomos pramogų pasaulio veikėjos pavardė.

Ko siekia tinklaraščių autoriai, kas juos skatina rašyti? Vieniems tai laikina mada, psichologiškai paaiškinamas noras įsiamžinti – „Čia buvau aš“. Kitiems tai pirmas rimtesnis viešas saviraiškos mėginimas, nes, kaip minėta, elektroninis diskursas to neatstoja. Vienos autorės surengtoje bendradarbių apklausoje keli atsakymai, kas yra tinklaraštis, buvo gana taiklūs:

Vieta, kur tu paviešini pusę to, apie ką plirpi.
Tavo virtuali išraiškos forma.

Jaunimui tinklaraščiai pirmiausia yra socializacijos dalykas – draugų, bendraminčių paieškos, taigi mėginimas susitapatinti su bendraamžiais (Huffaker, Calvert 2005). Kalbos vaidmuo čia taip pat svarbus, nes jaunimo vartojama ji turi specifinių bruožų.

Kai kurių autorių tekstai iš tiesų labai primena dienoraščio žanrą: rašoma sau, skirtumas tik tas, kad skaityti gali visi. Kartais tai panašu į užrašų knygutę, kurią pats žmogus savo patogumui gali bet kada susirasti internete. Tokio žanro įrašuose gana populiariau įrašyti „pastabą sau“ (angl. *note to (my) self*), šitaip atskiriant tą teksto dalį, kuri iš tiesų svarbi tik pačiam autoriui:

Viskas mūsų galvose, viskas mūsų nusistatyme, mano taip pat! (Note to myself.
Angliškai šitas posakis geriau skamba, tad prašom nesupykti). (Serafimas)

Arba viena užsienyje studijuojanti lietuvė rašo:

Ir šis klausimas taip ir liktų neatsakytas, rodydamas kažkokią betikslę motyvaciją nežinia ko link, bet Strasbūro Vadybos Universiteto brošiūra prilipinta prieš pat akis labai greitai paaiškina viso šito tikslą. (Note to self - IŠMOKTI PRANCŪZŲ). (Viktorija)

Taigi tinklaraštininkų amžius nemaža lemia ir skelbiamų tekstų turinį, kuris taip pat priklauso nuo autorių interesų, išsilavinimo, užsiėmimo ir panašių veiksnių.

4. Tinklaraščių turinys

Kadangi tinklaraščių turinys niekieno nekontroliuojamas ir paliekamas autoriaus atsakomybei (pradėjus kurti naują tinklaraštį, jų svetainėse supažindinama su bendromis taisyklėmis ir perspėjama dėl asmeninės atsakomybės), daugeliui toks būdas viešai reikšti savo nuomonę ir ieškoti bendramin-

čių atrodo labai patrauklus. Kaip tik dėl to pilietiškai aktyviose visuomenėse, pavyzdžiui, JAV, tinklaraščiai pirmiausia buvo naudojami reikšti politinėms pažiūroms, ypač dėl kovos su terorizmu, taip pat reaguoti į įvairius visuomenės įvykius, dalytis socialine patirtimi ir pan. Todėl tinklaraščiai neretai laikomi savotišku pilietinės žurnalistikos žanru.

Lietuvoje profesionalių žiniasklaidininkų nuomonės apie tinklaraščių vaidmenį mūsų visuomenėje labai prieštaringos: nuo teiginio, kad *Web 2.0* ugdo diletantų kultūrą (Virginijus Savukynas), iki tinklaraščių kaip profesionalios žiniasklaidos duobkasių (Virginijus Valentinavičius)⁶. Kaip teigia specialistai, Lietuvoje daug labiau linkstama į asmeninį tinklaraščių turinį, tinklaraščiai yra apolitiški. Kartu atsiranda ir baiminimosi, kad šie elektroniniai dienoraščiai tampa profesionaliosios žurnalistikos konkurentais. Aurelijaus Katkevičiaus teigimu, tinklaraščiai geriausiai parodantys, kas įdomu visuomenei: jeigu tema internete gausiai komentuojama, beveik neabejotina, kad kitą dieną ji bus aptarta ir laikraštyje. Vis dėlto elektroninė terpė ir naujausios technologijos leidžia ne tik reikšti savo nuomonę rūpimais klausimais, bet ir įtraukti į virtualų pokalbį kitus pašnekovus:

[...] svarbesnis dalykas blogosferoje yra ne nuodugnus temos nagrinėjimas, o kvietimas diskusijai. Čia svarbesnis bendruomenės vaidmuo, mat vienas svarbiausių uždavinių – išprovokuoti diskusiją. (Šarūnas Girdėnas)

Vienas tinklaraštininkas taip nusako tinklaraščių santykį su profesionaliąja žiniasklaida:

[...] tradicinė žiniasklaida tikrai privalo keistis ir atrasti savo vietą naujame žemėlapyje. Tačiau ji vienokia ar kitokia forma visada išliks.

Blogeris niekada nebus profesionalus žurnalistas. Ir gerai, nes kiekvienas turi dirbti savo darbą. Profesionalus žurnalistas rinks ir tikrins informaciją kiekvieną dieną, tuo tarpu blogeris, jei tai nėra jo pagrindinis užsiėmimas, tik tada kai yra laiko. [...] Todėl aš labai skeptiškai žiūriu į blogosferoje pasigirstančias mintis, kad blogai (blogeriai) yra/bus geriau nei žiniasklaida (žurnalistai). Aš manau, kad tai reikia vertinti kiek kitaip: tai yra skirtingos veiklos, su skirtingais procesais, o dažnai ir tikslais. Žiniasklaida ir blogas nėra pakaitalas, o papildymas ir ateityje šie du kanalai sugyvens simbiozės principu. (gedzius29)

Profesionalių žiniasklaidininkų ir tinklaraštininkų padėtis ir atsakomybė skirtinga. Pasak vieno tinklaraščių autoriaus, žurnalistas pateikia rašinį re-

⁶ Šios nuomonės yra iš antrojoje tinklaraštininkų konferencijoje 2008 m. balandžio 5 d. skaitytų pranešimų. Jos pačių tinklaraštininkų nemažai cituojamos ir aptarinėjamos (pavyzdžiui, konferencijos apžvalgos prieiga internete: <http://www.ore.lt/article.php?action=get&id=1007845>).

daktoriui, „tinklaraščio autorius – tiesiai skaitytojui. Žurnalistas gali gauti redakcijos užnugarį, [...] tinklaraščio autorius [...] eina į frontą tiesiai“ (vienastoks).

Taigi tinklaraščių formų ir jų kūrimo galimybių yra begalės, autorių ir turinio įvairovė pati didžiausia, ir tai daro šį žiniatinklio žanrą sunkiai apibūdinamą, nenuspėjamą ir neapbrėpiamą. Atrodo, kad tinklaraščius rašo visi, kas netingi. O kas skaito? Į šį klausimą Davidas Crystalas sąmojingai atsako: atrodo, deja, kad didžiūojios daugumos iš jų niekas neskaito, išskyrus atsitiktinai užklydusį po *blogosferą* keliaujantį lingvistą (Crystal 2006: 246). Iš tiesų žinomiausi ir populiariausi tinklaraščiai skaitytojų turi daug, manoma, daugiau nei laikraščiai. O visa kita „prirašyta“ erdvė dažnai taip ir lieka be atgarsio.

Šiaip ar taip, patys tinklaraštininkai mano, kad ši internetinio pasaulio naujovė yra „nepaprastai geras būdas pačių žmonių idėjų ir kūrybos sklaidai, diskusijoms ir bendraminčių paieškai“ (vienastoks).

5. Terminijos problema

Angliškas *blog* pirmą kartą pavartotas 1997 metais. Tai netipiškos darybos žodis. Pirmiausia buvo pradėtas vartoti junginys *web log*, vėliau sudurtinis *weblog* (lietuviškai padėmeniui būtų „žiniatinklis + dienynas“⁷). Vienas humoro jausmą turintis interneto naršytojas tą *weblog* „etimologizavo“ kaip anglišką asmeninio įvardžio *we* („mes“) ir tariamo veiksmazodžio *blog* („bloginame“, t. y. „rašome tinklaraštį“) junginį, taigi atskyrė darybiškai nesamą dėmenį *blog*. Vėliau ėmė rasti daugybė naujažodžio *blog* vedinių įvairiems su tinklaraščiais susijusiems dalykams – patiems jų rašytojams (*blogger*), veiksmui (*blogging*), interneto tinklaraščių visumai (*blogosphere*), mobiliaisiais telefonais siunčiamiems tinklaraščių įrašams (*moblog*), turintiems vaizdo, garso įrašų ar nuotraukų (*videoblog* (*vlog*), *audioblog*, *photoblog*) ir t. t. pavadinti. Vienos iš naujausių tinklaraščių rūšių, angliškai vadinamų *klog* (iš *knowledge log*), lietuviškojoje interneto dalyje kol kas dar neteko aptikti. Šiuos tinklaraščius daugiausia kuria organizacijos ir institucijos verslo reikams (dalijimuisi patirtimi) ir švietimo tikslams.

⁷ Anglų kalbos žodžio *log* (trumpinys iš *logbook*) viena iš reikšmių nurodoma kaip „(laivo, lėktuvo) žurnalas“ (ALKONAS), tačiau lietuviškai jį gali atitikti ir žodis *dienynas* (plg. DŽ₆: „padieniui ar šiaip pažymint datą pildoma kokių nors įstaigos ar asmens duomenų knyga; žurnalas“).

Nereguliuojamoje interneto vartosenoje svetimybė *blògas*, nors ir atsitiktinai tapęs lietuvių kalbos būdvardžio *blògas* homografu, ėmė smarkiai plisti su pirmaisiais lietuviškais tinklaraščiais. Šią homonimiją mėgstama panaudoti kaip žodžių žaismą:

Rogoznyj baigė [...] šūkiu: „nėra to gero, kas neišeitų į BLOGą“. Taigi, nuo šiol gyvenimo bloggėjimas reiškia ne tai, kuo lietuviais gimę skustis įpratę, o visai priešingai – daugiau laisvės ir atitinkamai daugiau džiaugsmo. (Virgis Valentinavičius)

Štai dar vienas tinklaraščio įrašas (pabrauktos vietos žymi tinklaraščio hipernuorodas):

Ne blog'as, o ger'as ir graž'us

Iš tiesų, tai pasiskaičiau Aušros blog'ą apie jos kelionę į kalnus, po to – Ievos blog'ą apie piranijas ir nusprendžiau rašyti ger'ą. Apie teatrą. Arba tiksliau cirką. O jei dar tiksliau – tai nusprendžiau daug nerašyti, bet geriau parodyti. Ger'ą ir graž'ų. Merginos per daug sudėtingai žiūri į gyvenimą. Joms viskas visada blog'ai. O man kartais būna ir ger'ai. Todėl apie tai ir rašau. Juolab, kad ir mūsų IT vadas Antanas vis reikalauja „ger'ų naujienų“. (Andrius Vaitkevičius)

Daugiausia, žinoma, vartojamas skolinys *blogas* (įvairūs jo rašybos variantai: *blog'as*, *BLOGas*). Rečiau – *dienoraštis*, *elektroninis* ar *internetinis dienoraštis*, labai retai – *kaupas* ir bene dažniausiai iš visų lietuviškų variantų, pretenduojantis tapti oficialiuoju bendrinės kalbos žodžiu, – *tinklaraštis*. Siūlymą *blogus* keisti *elektroniniais dienoraščiais* jų autoriai aptarė pirmojoje savo konferencijoje 2007 m., o šią terminijos problemą toje konferencijoje dalyvavęs Virginijus Valentinavičius tuomet savo tinklaraštyje pakoментavo taip:

Smagios pašaipos susilaukė žinia, jog valstybinė kalbos komisija uždraudė žodį „blogas“ ir siūlo vartoti jos nuomone taisyklingesnę „internetinis dienoraštis“ – patogų ir elegantišką, maždaug kaip blondinei kerziniui batai (vėl komisijos ranka – automatinis *spellcheck* ką tik ištaisė žodį, kurį naudojo mano senelis – „kerzavi“). Kodėl gerbiama valstybinė kalbos komisija nenori uždrausti žodžio „komisija“? Juk nelietuviškas, ir aiškiai per trumpas ir per patogus.

Be to, kiek toli gali siekti kalbos reguliavimas internete? Ar reikės samdyti kalbininkus redaguoti straipsnių komentarus? Ar mūsų šlovingoji valstybė organizuos virtualios policijos būrį ieškoti ir bausti netaisyklingai rašančius, kalbančius ir galvojančius internautus? O pabaigus su internetu, bus galima imtis telefonų pokalbių kalbos?

Apskritai vartosenoje, kartu ir pačiuose tinklaraščiuose, pavadinimai įvairuoja, neretai net to paties autoriaus (šiuokart – trylikamečio) tekste gali būti vartojami kaip sinonimai:

Idėja sukurti **blogą** kilo jau seniai, tačiau vis neapsisprendavau ką man jame parašyti, tad vis to ir nepradėdavau. Tačiau kaip perskaičiau keletą **blogų**, supratau, kad rašyti **blogą** nėra taip sunku, kaip maniau. Taigi dabar aš turiu savo asmeninį **tinklaraštį**. Jis nebus kuriamas viena tema. Tiesiog visko po truputį.

Bet gal aš visgi sugebėsiu sukurti įdomų, žmogaus dėmesį prikaustantį **blogą**? Šis klausimas man neduoda ramybės iki šiol. Manau, kad padedamas kitų **blogerių** sugebėsiu ką nors išspausti iš šio šviežiojo **tinklaraščio**. Taigi kurie netingi ir nebijo pasidalinti savo patirtimi, tegu drąsiai man viską sako. (Mykolas)

Paskui save *blogas* atsivedė ir jau minėtus angliškuosius vedinius, bet prisikurta ir savų. Štai kiek skolintos šaknies *blog*- žodžių ir žodžių su priešdėliniu dėmeniu *blog*-, taip pat žodžių su antruoju dėmeniu *-log* aptikta lietuviškuose tinklaraščiuose⁸ ir informacijoje bei diskusijose apie juos (greita pateikiamas ir vartosenos pavyzdys⁹):

blogarašliavinis, -ė: *Blogai ne tik socialinis reiškiny, ne tik verslas, tačiau gali būti ir tam tikra priklausomybės forma, tam tikra liga, kurios virusas plinta internetu ir, kuriuo užsikrečia ne tik rašantys, bet ir skaitantys. Dovile, ar sergi blogarašliavine liga?*

blogas: [...] **blogas** yra galimybė tapti leidėju per dešimt minučių, ir tą gali padaryti bet kuris norintis.

blogdepresija: *Lankytojų statistikos sekimo priemonių įsidiegimas – tai pirmas žingsnis į blogo išsigimimą, galų gale atvedantis tik į blogdepresiją.*

blogeris, -ė: [...] **blogeriai** yra linkę pirmieji išbandyti naujoves, skleisti apie jas žinių.

blogferma: *Blogas.lt – didžiausia ir žinomiausia lietuviška „blogferma“.*

bloginti: [...] aš gi sugalvojau **pablog'int** apie atsakymus į šitą klausimą.

bloginimas: *Optimalus bloginimo dažnumas – kasdien po įrašą. Taip patogiau skaitytojui, todėl visai neblogai turėti kelis įrašus ateičiai, jei ne galutinai užrašytus, tai bent jau turėti sugalvojus jų temą ar pagrindinę mintį.*

blogybė: 539 **blogybė** [įrašo pavadinimas].

blog-klausimas: *Išvada viena: mano aplinką blog-klausimais dar šviesti ir šviesti ;)*

bloglogas, blogologas: *pagaliau Aurelijus atsigavo ir sugamino/atgamino savo blogologą [tinklaraščių reitingavimo sistemą].*

blog-neišprusęs, -usi: *Užprotokuoti mano aplinkos žmonių atsakymai. Deja, didžioji dauguma jų pasirodė visiškai blog-neišprusę ;)*

⁸ Lietuviškų tinklaraščių svetainių, kurių informacija remiamasi straipsnyje, adresai nurodyti šaltinių sąrašė. Duomenys fiksuoti 2008 m. balandžio–birželio mėn.

⁹ Šiuose interneto pavyzdžiuose taisytos tik kabutės ir brūkšniai.

blogomanija: *Blogomanija* daugiau socialinis reiškinyss nei verslo.

blogopersona: *Aš pats pirmą kartą pamačiau gyvą Liutaurą [...] ir dar kelias visuo-*
tinai pripažintas ir gerbiamas **blogopersonas**.

blogorama: [...] nebekreipiu dėmesio į pagrindinį **blogoramose** aptariamų įrašų at-
rankos principą, kuris yra žmogiškas, suprantamas ir savaip žavus.

blogoraminis, -ė: Susizgriebau, kad paskubomis verčiu geriausio lietuviško blogo te-
mas, sutelkęs visą savo dėmesį į vieną vienintelį kriterijų: o po kuria iš jų galėčiau
palikti ryškesnių komentary, **blogoraminio** štiliaus dienomis į mano bures atpū-
siančių nors menkiausius lankytojų srautus?

blogovas, -ė: [...] **blogovas** rašo žinodamas, kad jį skaitys visi.

blogosfera, blogsfera: Kas vyksta lietuviškoje **blogosferoje**?

blogosferinis, -ė, blogsferinis, -ė: Metai tik prasidėjo, o jau startavo du šaunūs
blogosferiniai projektai.

blogūnas, -ė: Ji pranešė apie **blogūnų** konferenciją, taigi, negalėjo kitaip jos vadinti,
jei patys **blogūnai** ją taip vadina.

blogvelė: Abu jie [autoriai. – R. M.] yra kontekstas, kuriuo remiuosi, kalbėdamas apie
Latvijos vyrų literatūrą, dar tiksliau, du programiniai šių autorių kūriniai – Sakso
blogvelė „Nurašyta“ ir [...].

fotoblogas, flogas: [...] dienraščio „The Guardian“ fotografas Danas Chungas išvy-
ko į kelionę po tris Baltijos valstybes ir išspūdžius bei nuotraukas pateikia savo **foto-**
bloge. [...] žiūrėjau tavo darbus tavo **floguose**.

linklogas: „Tamblogas“ – tai mažiau nei „blogas“, bet daugiau nei „linklogas“. Toks
aukso viduriukas tarp publikacijų vien su nuoroda bei antrašte ir didžiai vertingų (ir
neretai gausių) asmeninio dienoraščio refleksijų.

moblogas: **Moblogas** pasiekiamas labai paprastai – mobiliajame telefone, per mobi-
liojo interneto portalą.

tamblogas, tlogas: Jei „**tamblogai**“ patiko, savąjį galite pasigaminti su „Tumblr“
įrankiu.

videoblogas, vlogas: [...] jį nufilmavau ir įdėjau į **video blogą**. Tiesiog trumpai pri-
statau kas šiame **vloge** bus.

Viena iš naujųjų skolinių norminimo bėdų – nuskabyti tik želmenėlį, nematant šaknies. Laisvojoje nereguliuojamoje vartosenoje *blogas* ir jo ve-
diniai akivaizdžiai išsišaknię (pvz.: [...] **blogeriai** neturėtų užsiverti savyje ir
tiek daug rašyti apie **bloginimą** ir kitus **blogus**.). Ar oficialiojoje vartosenoje
tinklaraštis pajęgs jį atstoti?

Yra aktyvių tinklaraštininkų, kurie lietuviško naujadaro nesibaimina ir
įžvelgia šiam reiškiniui pavadinti sukurto žodžio pamatinių žodžių *tinklas* ir
raštas reikšmės dermę:

Bendruomenė, citavimas ir nuorodos tinklaraščiuose sukuria unikalų efektą. Vieno
nežinomo ir „nesvarbaus“, gal būt anoniminio autoriaus paskelbta mintis, idėja,
sumanymas ar paraginimas, sklisdamas „horizontaliai“ per tinklaraščius, cituojamas

ir percituojamas išauga į galingą visos bendruomenės idėją, galinčią turėti įtakos ne tik rašantiems ir skaitantiems, bet ir visai šalies visuomenei ar esminiams valstybės dalykams. [...] Izoliuotas tekstų skelbimas gi remiasi autoriaus autoriteto galia paveikti skaitytojo nuomonę. [...] Be „tinklo“ lieka tik „raštas“... (vienastoks)

Pradedą rastis ir daugiau lietuviškų atitikmenų su antruoju dėmeniu –*raštis* arba žodžių junginių su žodžiu *tinklaraštis* įvairiems tinklaraščių tipams ir rūšims įvardyti: *vaizdaraštis* (*vaizdo tinklaraštis*, angl. *vlog*), *fototinklaraštis* (angl. *flog*), *nuorodinis tinklaraštis* (angl. *linklog*), *judrusis tinklaraštis* (rašomas judriojo ryšio priemonėmis, pavyzdžiui, telefonu; angl. *moblog*) (<http://lt.wikipedia.org/wiki/Blog>). Tai rodo, kad lietuviškas naujadaras *tinklaraštis* vartosenoje pradeda leisti šaknis¹⁰.

6. Tinklaraštininkų kalbinės nuostatos

Tinklaraščiuose galima rasti įvairių pastabų, komentarų, pasvarstymų apie kalbą, jos vartojimą. Tai nieko keista, nes kalbos dalykus internete apskritai mėgstama aptarinėti. Be to, kiek galima susidaryti įspūdį iš visos nagrinėtų tinklaraščių įvairovės, neretas autorius prisipažįsta susiduriantis su kalbos problema ir turintis apsispręsti: kokia kalba, koku stiliumi rašyti? Sąmoningesnių autorių jaučiama, kad „šveplasis“ ir kalbos ekonomija pasižymintis elektroninio diskurso stilius tinklaraščiams netinka. Štai vieno aukštesniųjų klasių mokinio rašinio „Ar bendraudami virtualiai žmonės susvetimėja?“ ištraukėlė, kuri rodo jaunimui būdingą ir iki šiol vyraujančią požiūrį į elektroninio diskurso kalbą:

Dar vienas virtualaus bendravimo privalumas – nesunkus bendravimas. Internetiniam bendravimui nebūtinės kalbos žinios ir taisyklių laikymasis.

Tinklaraščių yra kitoks rašymo būdas (geriau apgalvojant), apimtis (didesnė), tikėtini adresatai (stengiamasi sudominti daugiau skaitytojų), patogumas skaityti (ilgesnis tekstas be diakritinių ženklų labiau vargina). Todėl pats tinklaraščio tekstas ir jo komentarai ir šiais atžvilgiais akivaizdžiai skiriasi.

Žinoma, esama ir „švepluoju“ būdu rašomų tekstų, ypač jei rašoma iš mobiliojo telefono, tačiau patys tinklaraštininkai sąmoningai stengiasi reguliuoti vartoseną, skatindami rašyti lietuviškomis raidėmis. Antai 2006 m.

¹⁰ Išsamiau apie naujųjų šaknies *blog*– skolinių ir lietuviškų atitikmenų konkurenciją ir vartosenos polinkius žr. Jurgitos Girčienės straipsnį šiame *Kalbos kultūros* sąsiuvinyje (p. 50–64).

pabaigoje vienas tinklaraštininkas ėmėsi iniciatyvos, sukūrė logotipą, kurį kiekvienas prijauciantis galėtų įsidėti į savo tinklaraštį, pakvietė jį skleisti ir iš tiesų sulaukė nemažai pritarimo, o logotipas ėmė plisti po kitus tinklaraščius ir ištisas jų svetaines:

ė propaganda!

Baikit baikit baikit rašyti šveplai!

Siaubinga liga, kai sergantys ne tik baisyus raštus raito, bet jau ir save pasirašydami šveplai pravardžiuoja. [...]

Skelbiu tam karą ir siūlau jums, tautiečiai, imti po vėliavą ir nešti ją savo e-mailais, blog'ais, mėsenais ir skaipais į nušveplėjusius elektroninius tyrus! (cloo)

Šios iniciatyvos autorius paaiškino:

Mano tikslas yra kad nesiųsdinėtų man šveplų laiškų ir tuo labiau neprašytų kad atsakinėčiau šveplai. Prasideda paskui visokios dviprasmybės – siausti ar šiaušti, kipsas ar kipšas ir t.t. Skaityt sunku ir nemalonu. (cloo)

Dar viena iniciatyva – „Rašau tikrine kalba“. Norint pabrėžti, kad tinklaraščiai sąmoningai rašomi laisva nuo griežtų kodifikuotų normų kalba, kad taisyklių nėra privaloma laikytis, sukurtas terminas „tikrinė kalba“ – kaip savotiška priešprieša bendrinei kalbai:

Turiu nuojautą, kad blogsfera gali tapti lietuvių kalbos skilimo katalizatoriumi. Blogsferos kalba turi stipresnius savireguliacinius mechanizmus, nei paprastas žargonas. Blogų turinys yra viešas ir „amžinas“; autoriai stengiasi įtikti savo skaitytojui, todėl atkreipia dėmesį į kalbos ir stiliaus pastabas; blogo žanras nuolat reikalauja kurti savo kalbėjimo stilių; tad kiekvieno blogerio kalba patiria smarkų spaudimą, nukreiptą link tam tikro Naujojo Vidurkio (iš esmės – naujos bendrinės kalbos atmainos). (R.Zu)

Tačiau nuo bendrinės kalbos neatsiribojama tiek, kad nevaržoma kalbos laisvė virstų nevaldomu chaosu:

Mūsų tikrinė lietuvių kalba, kuria rašome savo blogus (ar tinklaraščius, žiūrint kas ką) nors ir būdama nerami, smalsi bei glamūriška mergina, vis tik sugeba išklaustyti ir suprasti. Bendrinė lietuvių kalba ją išmokė vengti *kad su bendratimi*, kalbant apie tikslą.

Kad pajustų natūralų švariai čiurlenančios minties grožį, ji tam tikra prasme užsimerkia, atsipalaiduoja ir įsiklauso. „Kad pajusti“ čia skambėtų prasčiokiškai,

tarsi išvirkščia puse užsitemptas megztinis. Kad nepadarytumėt šios paikos klaidos, mirkтели tikrinė lietuvių kalba, taip karštligiškai neskubėkit aprengti savo minčių sakinių megztiniais... (R.Zu)

Atsiribojama „nuo paiko žargono, neįgalaus šveplavimo“, bet rašoma tokia kalbos atmaina, kuri atspindi realiąją (kalbos specialistų neredaguotą) vartoseną. Taigi svarbiausios pasidaro paties autoriaus kalbinės galios, kurias daugiau ar mažiau vis dėlto reguliuoja bendroji tinklaraštijoje besiklostanti viešoji nuomonė.

Tai suprasdamas, naujienų portalas *alfa.lt*, kuriame skelbiami ir jo darbuotojų tinklaraščiai, perspėja:

Šį blogą rašo naujienų portalo Alfa.lt darbuotojai. Ne visi, tik savanoriai. Blogo turinys nėra cenzuruojamas, todėl portalo redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa su kiekvieno autoriaus nuomone. Dėl rašybos klaidų taip pat nepykite – rašome be kalbos redaktorės pagalbos.

Štai dar vienas įrašas dėl televizijos laidos apie tinklaraščius:

Laidoje trūko tikro blogerio, nes S. Stomą aš mielai skaitau, tačiau užsienyje tai vadinama ne “blogger”, o “columnist”. Neužtenka nuomonės dėstymo skilties pavadinti blogu, kad ji tokiu taptų. Diskusija dėl panašaus pašnekovų backgroundo (atsiprašau lietuvių kalbos mylėtojų, bet ir Stoma sakė “nickas”. Tiesiog taip paprasčiau, tiksliau ir aiškiau), man atrodo, nukentėjo. (gedzius29)

Mūsų visuomenėje įprasta, viešai kalbant ir jaučiant, kad bus nusižengta bendrinės kalbos normoms, „atsiprašyti kalbininkų“. Tinklaraščių erdvėje jie neturi jokios galios, tad – pagaliau – atsiprašoma „lietuvių kalbos mylėtojų“.

Įdomi tyrimo kryptis būtų panagrinėti, kaip patys tinklaraščių autoriai parodo savo požiūrį į bendrinės kalbos normas. Antai viena autorė, rašydama (neanonimiškai, interneto naujienų portale) apie verslo temos tinklaraščius, vartoja nemažai biurokratinei kalbai būdingų verstinių konstrukcijų, neįsąsąsą jį nenormiškumo (pabrauktos hipernuorodos):

Viskas būtų OK – smagu susipažinti, įdomu išgirsti blogus rašančiųjų nuomones apie tai, ar pasiteisino tokia priemonė ir pan. Bet gi tuomet Alfos blogas ėmė ir iškrito iš konteksto. Kame reikalas?

Bet kadangi rašyti blogą dabar yra vienareikšmiai madinga, neatsižvelgiant į tai, ar turi ką juo pasakyti, dažnai tai tampa viešųjų ryšių žmonių galvosūkiu. Rezultate turime tokius blogus kaip Monton, Pizza Jazz. (Dovilė Vaitkevičiūtė)

Tačiau tame įrašė autorė jai pačiai kuo nors išskirtinius kalbos reiškinius – hibridą *nesvietiškai*, naujadarą *kūrybininkai*¹¹, žargoninį žodį *kreizėjimai*, savo sukurtą būdvardį *lentelinis*, šnekamojo stiliaus žodį *muilinė* („toks fotoaparatas“) išskiria pasviruoju šriftu:

Rašome blogą patys. Skiriame tam *nesvietiškai* daug laiko, aktyviai dalyvaujame blogosferos gyvenime, esame blogerių draugai.

Verslas verslui pardavimus skatinančius blogus man apskritai sunku įsivaizduoti. Na, gal nebent paslaugų ar intelektualinių produktų gamintojams gali naudoti profesiniai darbuotojų blogai. Pavyzdžiui, reklamos agentūros *kūrybininkų* blogas, kuriame matau jų *kreizėjimus* ir manau, jog jie yra tie žmonės, kurie pagimdys arklį užmušančią idėją [...]

Čia mano *lentelinis* mąstymas to nori.

Negaliu pati įvertinti, nes mano fotografijos aukštumos apsiriboja *muilinės* šabloninių režimų pasirinkimu. (Dovilė Vaitkevičiūtė)

Taigi toliau žvilgterkime į pačią tinklaraščių kalbą iš arčiau. Kas geriausiai matyti visoje jos įvairovėje? Kuo ji gali būti įdomi kalbos tyrėjams?

II. TINKLARAŠČIŲ KALBA

Davidas Crystalas pažymi, kad asmeniniai tinklaraščiai apima daug kalbinės veiklos tipų. JAV nuo 2001 metų labiausiai daugėjo kaip tik elektroninių dienoraščių, kuriuose autoriai pasakoja apie savo kasdienį gyvenimą, jį apmąsto, kaip kad įprasta dienoraščiams; kartais skelbiama ir savos kūrybos bandymų. Tačiau autoriai visada turi turėti galvoje, kad tai prieinama viešai visiems¹², taigi nusiteikti, kad tai, kas parašyta, anksčiau ar vėliau gali būti perskaityta. Ši aplinkybė leidžia teigti, kad kalba nėra visiškai intymus asmeninis autoriaus reikalas kaip paprastuose dienoraščiuose: viešumas reikalauja laikytis tam tikrų visuotinai priimtų normų.

Taigi svarbiausias tinklaraščių kalbos požymis – pačių tinklaraščių formos ir ypatumų nulemta kalbos laisvė. Crystalas ją įvardija esančią tarp bendri-

¹¹ Matyti, kaip šis reklamos srities naujadaras nereguliuojamoje vartosenoje mėgina prigyti vietoj kurį laiką vartoto skolinio *kreatorius* ar *krieitorius* (angl. *creator*).

¹² Kad žmonės neprarastų budrumo, kaip ir rašydami elektroninius laiškus (kuriuos yra tikimybės perskaityti ne tik adresatui), kuriamos įvairios tinklaraščių rašymo taisyklės ir principai. Crystalas cituoja vieną iš jų: „Niekada nedėk į tinklaraštį to, ko nebūtum pasirengęs apginti teisme.“ (Crystal 2006: 242).

nės ir ne bendrinės kalbos. Pagrindiniu kriterijumi, skiriančiu savo knygoje nagrinėjamą keletą tinklaraščių kalbą ir stilių nuo bendrinės kalbos, Crystalas laiko tokį: jei šis tekstas būtų rengiamas spaudai, jis būtų pataisytas. Tinklaraščių stilius atspindi nesuvaržytą minčių tėkmę, kuri ne visada sutampa su gramatinio sakinio ribomis, ir tai šią kalbą priartina prie tokios, kokia autorius kalba. Iki tol, kol atsirado bendrinė kalba, tokiu stiliumi ir būdavo rašomi laišakai, ir viduramžiais niekas į tokį stilių nebūtų kreipęs dėmesio (apie tai esą galima spręsti iš kai kurių teismų procesų rankraščių), nes jis buvęs visų rašytinių tekstų norma. Vėliau, XVIII a. antroje pusėje, jį pakeitė bendrinės kalbos reikalavimai, ir vieši rašytiniai tekstai paprastai nepasirodydavę neapdoroti. Tinklaraščiai – vėl unikali galimybė pamatyti neapdorotą rašytinę kalbą. Tai esanti rašytinė kalba pačia plikiausia, niekuo neapridengta savo forma (Crystal 2006: 245).

1. Tinklaraščių kalbos tyrimo galimybės

Tinklaraščių pasaulis toks platus ir margas, kad norint būtų galima įrodyti bet ką: kad lietuvių kalba prastėja, kad ji jau vos begyva, arba atvirkščiai – viskas tik į gera, žmonės darosi vis raštingesni. Vis dėlto pradėjus nuosekliau tyrinėti, turėtų paaiškėti ir tam tikrų polinkių.

Kaip jau buvo matyti ir iš anksčiau pateiktų pavyzdžių, viešo autorių susitarimo kalbos klausimais siekiama, taigi negalima sakyti, kad ši kalbos apraška funkcionuoja visiškai chaotiškai. Tad pirmiausia reikia mėginti nustatyti, kaip klostosi tinklaraščių kalbos normos, kokio kalbos standarto siekiama. Turėtų paaiškėti, ar orientuojamasi į visuotinį standartą, ar esama kokių skirtingų pakraipų. Be to, reikia įvertinti, koks šios kalbos atmainos santykis su kitomis kalbos atmainomis, pirmiausia, su bendrine kalba. Nė kiek ne mažiau svarbu išnagrinėti, kokios raiškos priemonės būdingos tinklaraščių kalbai, kokias funkcijas jos atlieka šios kalbos atmainos tekstuose. Atrodo, kad esama gerų galimybių domėtis ir paskirų autorių kalba ir stiliumi (idiolektais).

Iškėlus tikslą tirti tinklaraščių kalbą ir suformulavus su tokiais tyrimais susijusią problematiką, prieš akis atsivėrusi autorių, temų ir rašymo stilių įvairovė verčia ieškoti konkrečių tyrimo kryptių ir uždavinių¹³. Turėtina gal-

¹³ Plačiau apie galimybes tinklaraščių kalbą tirti sociolingvistiškai ir apie tinklaraščių kalbos kaip tam tikros vartosenos atmainos požymius žr. Rita Milūnaitė. Tinklaraščių kalbos vieta dabartinės vartosenos schemeje. – Internetinis žurnalas *Lietuvių kalba*, 2008. Priėmė internete: www.lietuviukalba.lt

voje ir tai, kad ši kalbos atmaina dėl interneto specifikos labai atvira greitoms permainoms.

Patys apčiuopiamiausi kriterijai, kurie padėtų orientuotis tinklaraščių gausoje, galėtų būti dvejopi – pagal autorius ir pagal tinklaraščių turinį:

1) autorių socialiniai požymiai:

- amžius (įvairios amžiaus grupės),
- socialinė padėtis,
- išsilavinimas.

2) tematika.

Ilgą laiką realiosios rašytinės vartosenos tyrimuose buvo nemenka spraga, nes didžiąją dalį lietuviškosios rašytinės vartosenos sudarė viešoji kalba, kuri adresatą paprastai pasiekdavo tik per tarpininkus – kalbos redaktorius. Mokiųjų rašiniai, neredaguoti rankraščiai ir pan. tokiems tyrimams gerokai sunkiau prieinami, nes ir skirti ne viešumai, o tik ribotam žmonių skaičiui. Tinklaraščių kalba niekieno iš šalies netvarkoma, kuriama be tarpininkų. Taigi tinklaraščiai rodo realiąją rašytinę vartoseną. Stabilus raštu fiksuotas tinklaraščių pavidalas, priėjimas prie tekstų be kliūčių sudaro visas sąlygas pildyti kalbos tyrėjų svajonėms – tiesiogiai stebėti kuriamą ir funkcionuojančią natūralią kalbą. Bendrinės kalbos normintojams tokie tyrimai gali padėti susigaudyti, kokių lietuvių kalbos pokyčių esama bendrinei kalbai artimoje aplinkoje, kaip šios dvi viešosios kalbos atmainos – bendrinė kalba ir laisvoji interneto terpės kalba (tikrinė kalba) – veikia viena kitą. Pasak vieno tinklaraštininko, bendrinė kalba yra tai, ką kalbos tvarkytojai mėgina įdėti į kalbėtojų lūpas, o tikrinė kalba yra tai, ką jie iš žmonių lūpų galėtų pasiimti atgal (R.Zu).

Šiame straipsnyje neturima tikslo aprėpti visos šios įvairovės. Rūpi atskleisti tik vieną kitą ryškesnį tinklaraščių kalbos ypatumą. Toliau bus remiamasi pirminiam žvalgomajam tyrimui sukauptais tinklaraščių įrašais (jų iš viso netoli šimto¹⁴) iš straipsnio pabaigoje nurodytų interneto šaltinių.

2. Lietuviškų tinklaraščių kalbos ypatumai

Kad geriau išryškėtų tinklaraščių kalbos ypatumai, pravartu jų kalbą palyginti su geriau ištirtu elektroniniu diskursu (3-ioje išnašoje minėta siaurąja jo reikšme). Tinklaraščių įrašai paprastai būna iki 100 žodžių ilgio, rečiau iki

¹⁴ Norint nuodugniai tirti tinklaraščių kalbą, turi būti sudaryta reprezentatyvi ir metodiškai pagrįsta duomenų bazė. Šiuokart straipsnio tikslas yra tik pačiu bendriausiu žvilgsniu pasidairyti po sunkiai aprėpiamus tinklarašties plotus.

200 žodžių. Tuo jie ypač aiškiai skiriasi nuo komentarų, kurie dažniausiai esti kelių sakinių ir, svarbiausia, patys vieni be pagrindinio teksto, kuris yra komentuojamas, visiškai neinformatyvūs (Marcinkevičienė 2005: 23). Tinklaraščių tekstas ilgesnis, turi savarankiškai plėtojamą temą, taigi ir loginę struktūrą (bent kelias pastraipas). Kartu nebėra visiškai laisvo anonimiškumo, kuris elektroniniame diskurse leidžia elgtis nevaržomai, tad tinklaraščių įrašuose atsiranda daugiau asmeniškumo ir atsakomybės. Tai pastebimai veikia ir jų kalbą: ji pasidaro organizuotesnė. Tokiai kalbai kurti reikia daugiau pastangų nei elektroniniam diskursui.

Nors šios srities kalba ir stilius tik pradeda plėtotis, vis dėlto matyti, kad daug kas pereina iš elektroninio diskurso. Tačiau ilgainiui, reikia manyti, atsiras ir tam tikrų rašymo madų, atsiras ribos, už kurių kai kurie dalykai skaitytojams atrodys kaip autorių išsišokimas. Kaip buvo matyti, patys autoriai tai jaučia, mėgina atsiprašinėti, jei mano, kad nukrypsta nuo įsivaizduojamo visuotinai priimto standarto.

Apie elektroninio diskurso kalbos ypatumus Asta Ryklienė (2000: 101) rašo:

Techninio kanalo – interneto – greitumas ir nepretenzingumas lemia neoficialų ir neformalų, spontanišką ir neapgalvotą rašymą trumpomis frazėmis, su pasitaisymais, pertarais, elipsėmis, inversija, trumpinamais žodžiais, neoficialiąja leksika.

Tinklaraščių tekstuose to irgi yra, bet saikingiau. Dar vienas svarbus tinklaraščių kalbos skirtumas nuo elektroninio diskurso yra tai, kad „į bendravimą internetu jo dalyvių vis dėlto labiau žiūrima kaip į procesą, vyksmą (sakytinė kalba), o ne į įvykį, produktą (rašytinė kalba)“ (Ryklienė 2000: 102). Tinklaraštininkų tikslas – sukurti „produktą“, t. y. tam tikros temos įrašą, kurį kiti galėtų perskaityti ir dėl jo diskutuoti. Tai iš esmės ir lemia artimesnį tinklaraščių tekstų ryšį su rašytine kalba: rašytinės ir sakytinės kalbos skalėje elektroninis diskursas yra arčiau užrašytos sakytinės kalbos, o tinklaraščiai – arčiau tradicinės rašytinės kalbos. Tačiau ir čia rašytinis pavidalas leidžia elgtis taip, kad nuo sakytinės kalbos nebūtų per daug nutolstama, taigi kuriamas gyvės, natūralios kalbos įspūdis.

Tinklaraščių stilius dažniausiai artimas publicistiniam stiliui (išskyrus savo kūrybos tekstus). Čia galima rasti įvairių žanrų tekstų – nuo žinutės ar reportažo, analitinio komentaro iki knygos ar koncerto recenzijos (dėl publicistikos žanrų žr. Bitinienė 2007, Marcinkevičienė 2008).

2.1. Rašymo laisvė

Tinklaraščių kūrimą galima būtų pavadinti savotišku kalbos realybės šou, kai daromi kasdieniai darbai, mąstomos kasdienės mintys, bet visa tai užrašius pateikiama viešumai. Norint sukurti natūralaus rašymo vaizdą, kartais mėgstama rodyti užbrauktą tekstą, kurį autorius parašęs ir apsigalvojęs užbraukė, kaip kad esti rašant ranka popieriuje. Štai devyniolikmečio studento įrašas:

10 įsipareigojimų

1. *Nustoti keiktis.* Nors nevartoju keiksmažodžių internete, realybėje jų išsprūsta. ~~Per daug, per dažnai.~~
2. *Finėti. Netingėti.*
3. *Gera mokytis.* Ne dėl balų ir stipendijos, o dėl savęs. Tik dėl žinių.
4. *Gyventi stilingai, numirti prabangiai.*
5. *Jei įmanoma, kelionėm naudoti nekenksmingą aplinkai kurą – kojas.*
6. *Nemeluoti,* nors stengiuosi tai daryti kuo rečiau.
7. *Stengtis viskame įžvelgti teigiamą pusę.*
[...] (hattori)

Taigi tinklaraščių kalba – laisva viešoji vartoseną. Žinomas žurnalistas Virginijus Valentinavičius, naujienų portalą *alfa.lt* direktorius, atsipalaidavęs, leidęs sau nusiršti kaklaryšį, bet išlaikantis tam tikrą atstumą nuo skaitytojų, kurių lemia ir aptariama tema, ir neįslaptintas asmens tapatumas (juo lab vadovo statusas portale), savo tinklaraštyje rašo apie politinį korektiškumą [kai kurie įdomesni kalbos elementai paryškinti mano. – R. M.]:

Politinis korektiškumas: praktiniai-olimpiniai aspektai

[...] O kas leido futbolininkams trypti žolę? **Oj**, kas drįsta apsiriboti vien vyrais ir nerašo „kas leidžia futbolininkams(-ėms) trypti žolę“? **Ojojoj** – kodėl skliaustuose moteriška galūnė, o ne vyriška?

Marksizmas *in action* reiškia, kad viskas turi savo materialią priežastį ir **political correctness (PC)** yra tokis mąstymo būdas, kuris primygtinai reikalauja išaiškinti visas tas priežastis.

[...]

Keli **Spectator'iaus** puslapių smagia ranka parašyto teksto, kuris nedaro nieko, tik stačiai nuosekliai taiko liberalų (amerikietiška prasme) idėjas praktiniuose reikaluose, tokiuose kaip olimpiada. **Bet ...bet...bet...** – nuoseklumas ir logika yra europocentrinio racionalizmo dominavimas prieš pirmąją iracionalumą, bendrybės represija prieš atskirybę, proto dominavimas prieš kvailumą – **eeehm, na** čia gal reikėtų paieškoti kito, **PC-esnio**, atskirtį naikinančio žodžio.

Beje, o kodėl rašoma juodu ant balto, o ne atvirkščiai ir kaip už tai atsakys baltieji, heteroseksualūs, nekeitę lyties vyrai-krikščionys ir globalinis kapitalizmas?

Na, ir Lietuvos katalikų Bažnyčia *for that matter*. Ir Lenkijos Bažnyčia, **vienžo** Rzeczpospolitos dominavimo struktūros. O beje, kodėl lenkų kalboje priebalsės dominuoja balsėms? *To be continued in all newspapers*.

Pateiktoje ištraukoje matyti ir sakytinei kalbai būdingų klausiamųjų sakinų, kurie skirti sukurti tiesioginio pokalbio su skaitytoju iliuzijai. Daugiau nei įprastinėje rašytinėje kalboje įterpinių (*beje, na, ironiškasis vienžo*), jausmukų (*oj, ojoj, eehm*), pasikartojimų (*Bet... bet... bet...*). Yra ir laisvajai rašytinei kalbai palengvinti (pačiam rašymui pagreitinti) susikurtų rašybos būdų. Šiuo atveju tai rodo svetimų nekaitomų elementų pateikimas tekste (*PC-esnio, Spectator'iaus*), kad jie perskaityti skambėtų kaip natūralioje sakytinėje kalboje, t. y. su galūnėmis. Žinoma, krinta į akis ir į tekstą įterptos angliškos citatos (žodžiai, junginiai ir net ištisas sakiny). Oficialiojoje sakytinėje ar rašytinėje kalboje autorius negalėtų to sau leisti.

2.2. Santykis su bendrine kalba

Bendrinės lietuvių kalbos kokybei nusakyti yra pasiūlyta keletas laipsnių: 1) prastas – su didelėmis sistemos pažaidomis; 2) patenkinamas – be didžiųjų kalbos klaidų; 3) geras – be didesnių normų pažaidų; 4) pavyzdinis (Klimavičius 2002: 23). Tiriant tinklaraščių kalbą, joje funkcionuojančius reiškinius galima apibūdinti pagal sutikimą ar nesutikimą su bendrinės kalbos normomis, taigi taip pat įsivesti ką nors panašaus į tokius laipsnius, tačiau požiūris į kalbos reiškinius čia turėtų būti ne vertinamasis, o tik konstatuojamasis.

Tinklaraščiuose žmogus laisvas rinktis tokį kalbėjimo (rašymo) būdą, koks jam atrodo konkrečiu atveju tikslingiausias. Kadangi tai vieša sritis, bet oficialiai nereguliuojama, nėra privaloma laikytis bendrinės kalbos normų, juo labiau kokiomis nors oficialiomis priemonėmis tai reguliuoti. Todėl reikia pabrėžti, kad į tinklaraščių kalbą vargu ar būtų tikslinga žiūrėti kaip į kokią iškreiptą bendrinės kalbos formą ar nukrypimą nuo priimtų bendrinės kalbos normų. Kaip ir elektroninis diskursas, tinklaraščiai yra tam tikra kalbos vartojimo terpė, kurioje gali reikštis įvairios kalbės atmainos. Žinoma, viena iš jų gali būti ir bendrinė kalba, laisvesnis jos stilius.

Šios terpės kalba, kaip ir tarmės ar socialinis bei profesinis žargonas, neįeina į sąmoningo kalbos normų reguliavimo (kodifikavimo) aprėptį. Kiekvieno žmogaus reikalas, kokią kalbą jis vartos ir kaip leisis veikiamas aplinkos, kuri gali priversti keisti kalbinės raiškos būdus (pavyzdžiui, rašyti nešveplai).

2.3. Variantiškumas ir įvairiakilmių elementų gausa

Vienas labiausiai į akis krintančių dalykų tinklaraščių tekstuose – kalbos raiškos priemonių variantiškumas. Tokio reiškinio atšvaitų esama ir elektронiniame diskurse, tik ten dėl pačių tekstų trumpumo tai neišryškėja tiek, kiek ilgesniuose įrašuose. Laisvojoje sakytinėje kalboje variantiškumo taip pat esama, bet dėl pačios sakytinės kalbos pobūdžio ir fragmentiškumo jį fiksuoti gerokai sunkiau. Taigi galima sakyti, kad tinklaraščiuose reališios vartosenos variantai funkcionuoja pačiu apčiuopiamiausiu pavidalu ir mas-tu, kokio šiandien nėra jokioje kitoje rašytinėje lietuvių kalbos apraiškoje.

Štai ištrauka iš aštuoniolikmečio įrašo tinklaraštyje (rūpimi variantai par-yškinti):

Meilės stiklainis

Sveiki, šiandien mudu su xLapinux¹⁵ pagaminome puikų «meilės stiklainį». Tai labai lengvai pagaminama ir gana originali dovanėlė, tad per kitą Valentino dieną galėsite nebesikankinti ir nebedovanoti visiems jau nusibodusių **gėlių** lavonėlių. Pirmiausia mums reikės **stiklainio**. Svarbu kad būtų peršviečiamas ir su dangteliu. Gali nutikti taip, jog išrinksite stiklinį indą, kuris kainuos daugiau už pačius saldainius, todėl būkite budrūs. Pigesnių (ir paprastai gražesnių) **stiklainių** būna indų parduotuvėse (čia tam atvejui jei kils pagunda jamti **stiklainį** iš to paties prekybos centro, kaip ir saldainius), o parduotuvės “po vieną eurą” tai iš viso aukso kasyklos. Mes turėjome pusės litro talpos **sloiką** 😊 Toliau jums reikės saldainių – pirkome dražė ir guminukus, bet kokius pasirinksite čia jau priklauso nuo jūsų antrosios pusės skonio: [į tekstą įterpta nuotraukų, iliustruojančių, kaip buvo kuriama dovana. – R. M.]

Manau, kad čia visai gudrus sumanymas 😊 Aišku ne intelekto aukštuma, bet įsivaizduoju, kad kokia proga žymiai maloniau gauti **stiklainį** saldainių, nei koki **kvietską**. Arba, jei kišenė leidžia, galima dovanot ir tą ir tą 😊 Nors aš asmeniškai mėgstu dovanas teikti nelaukdamas progų 😊 (Enorca)

Buitinėje kalboje šio autoriaus greičiausiai iš tėvų ar senelių perimtas *sloikas* ir *kviетка* vartojami sąmoningai, aiškiai norint pagyvinti stilių.

Įvairuoja ne tik paskirų žodžių vartoseną. Tame pačiame tekste gali būti ir buitinių ar profesinių žargonybių, ir net kelių kalbų intarpų, tad kalbinė raiška pasidaro labai marga. Net ir įrašo pavadinimas angliškas:

Trip to seaside

Šį ilgąjį savaitgalį su savo motera išvažiavau patripinti į pajūrį, būtent į Palangą (i know, kad tai ne pats geriausias Lietuvos kurortas, tačiau turint nemokamą būstą,

¹⁵ Turimas galvoje autoriaus draugas tokiu slapyvardžiu, kuris kartu yra hipernuoroda į to draugo tinklaraštį.

visai sueina). Kaip ir tikėjomės ten buvo pakankamai daug žmonių, bet bent kvailų gyvuliukų buvo vos keletas (kalbu apie marozus ir kitus gamtos nesusipratimus). Patripinti buvo fun, įsukau apie 1100 km: Vilnius – Klaipėda – Palanga – Uošvija – Kaunas – Alytus – Vilnius. Jaučiuosi lyg normaliai būčiau turėjęs atostogas, tik bėda, kad darbe niekaip neatsigaunu, nepavyksta įsivažiuoti į ritmą ir visada miego noriu. (Povilas)

Arba informacines technologijas studijuojančio dvidešimtmečio įrašas (pabrauktos hipernuorodos):

Kova su spamu

Nu jo... Kad užspamino, tai užspamino. Per dvi paras iš dienoraščio ištryniau nei daug, nei mažai – 700 komentarų ir įrašų svečių knygoje... Polnyj [...] [Praleistas nestiprus rusiškas keiksmazodis. – R. M.]. Laimei, I've found the solution ;) Ir radau tą įrašą Nežinomo dienoraščio įrašė, kur jis pasakojosi apie tokią pačią problemą. O tą įrašą pakomentavo toks Pkmk [...] O tame komentare jis pasiūlė naudotis akismet.com paslaugomis. O TEN aš radau nuorodą į AchingBrain, kuris (kurie?) adaptavo visą tą toolsą PHP5's. Ta proga aš tą toolsą parsisiunčiau ir adaptavau savo dienoraščiui. :) Ir štai, per valandą jau sugavo 41 komentarą :) Jeee ;) Pagaliau galiu lengviau atsikvėpti ir ramiai žinoti, kad ryte nereiks knistis, trinant visą tą mėšlą... (~tapkius~)

Įvairiakilmiai elementai būdingi įvairios tematikos ir amžiaus autorių tinklaraščiams. Galima manyti, kad turintys daugiau rašto įgūdžių ir labiau išsilavinę autoriai stengiasi svetimkilmius elementus kaip nors išskirti. Antai profesionalaus žurnalisto įprotis išskirti svetimžodžius kabutėmis lieka ir tinklaraštyje:

Neseniai privačiame pokalbyje nugirdau medikų juodojo humoro nuotrupą. Jie prasiitarė, kad... potencialūs organų donorai yra „**britvininkai**“. Apie tai ir anekdotai kuriami. Skambina ritualinių paslaugų įmonės vadybininkas į „**britvų**“ parduotuvę. „Kiek motociklų vakar pardavėte?“. „Keturis“, – atsako pardavėjas. „Aaa, tai tris jau turime, ketvirtas, ko gero, dar laksto“, – reziūmavo vadybininkas.

[...] Pabandysiu į situaciją pažvelgti iš šalies. Nes vairavimo techniką ir kultūrą šiek tiek išmanau: esu Alfa.lt Ratų rubrikos redaktorius, dalyvauju raliuose, automobilių *test-draivuose*. Nesu jokio baikerių klubo narys, bet ne kartą važiauvau ir „**britva**“, ir „**čioperiu**“. (Žilvarskas)

Svetimi elementai gali būti išskiriami pasviruoju šriftu [pasvirasis autorės šriftas paryškintas mano. – R. M.]:

O kad ir nepasikeis galutinis rezultatas, bet tiems *svolačiams* bent skaudės ;) O ir man *ant širdies* geriau ;)

[...] stengiasi neafišuoti šios savo savybės, komentarus dažnai įvilkdamas į ironijos, žargono ar paprasčiausio juokelio formą. Tai rodo tokius būdo bruožus, kaip humoro jausmas, sugebėjimas prisitaikyti prie aplinkos, **high communication skills and easy-going chatting**. [...]

Pagrindinė problema to aprašymo sukūrimui išlieka ta pati ir gerai žinoma nors kelis kartus čia apsilankiusiems – nemoku rašyt mažai. Viskas man atrodo svarbu. Trumpiau parašau tik tada, kai neturiu laiko, o kažką pasakyt noriu būtinai... **But I will do it. Someday** ;) [...]

Bet svarbiausia proga yra tai, kad šiandien jau lygiai metai, kaip teršiu čia eterį ;) **Jo jo, hooray hooray**, RedVel tinklaraštis jau visas 365 dienas kabo *online* ir džiugina bei erzina kelis nuolatinius ir keliolika **random'inių** lankytojų ;) Vėliau dar įmesiu tokį **annual rewiev**, bet dabar man ramybės neduoda šita idėja ;) (RedVel)

Kitur, kaip jau buvo matyti ir iš ankstesnių pavyzdžių, svetimybė – žodis ar junginys ir ištisas sakinyss dažnai įterpiamas į lietuvišką tekstą be jokių išskiriamųjų žymių (visur paryškinta mano. – R. M.):

Viena iš **usability** rekomendacijų yra laikytis kultūrinių nuostatų, kaip pavyzdžiui “į kairę reiškia prieš laikrodžio rodyklę”. (Dominykas Blyžė)

Anyway L. Donskis buvo teisus, kad esame ant žiniasklaidos pokyčių slenksčio, tačiau aš neturiu tiek entuziazmo kalbėdamas apie Lietuvą. (gedzius29)

Na, o kai isitrauki i si reikala **on comercial basis**, turi orientuotis i tai, kad pajamos butu stabilios. (e.f.i.)

NE, sako man mano protas, ir toliau grįžtu prie buhalterinės apskaitos teorijos konspektavimo. **Just to let you know, i'm not dead** :) (Viktorija)

Be svetimkilmų elementų, esama ir įvairių žargoninės kalbos apraiškų. Jei žargonu vadinsime tam tikroms socialinėms grupėms (dažniausiai jauniui, mokiniams) būdingas kalbos raiškos priemonės, tai matysime, kad tinklaraščių įrašuose jis vartojamas tada, kai autorius yra pasirinkęs atitinkamą kalbėjimo būdą ir numato atitinkamą adresatą. Vieni autoriai tai daro greičiausiai nesąmoningai, nes dar neturi viešojo kalbėjimo (rašymo) įgūdžių, kiti specialiai siekia susitapatinti su tam tikra grupe, „pataikyti“ į tos grupės kalbėseną. Pavyzdžiui, studentė rašo:

Rytoj, tiksliau šiandien – matkės revision session, eisiu į universitetą ir tvarkysiu tenai krūvą dalykų. (Viktorija)

Panašūs tekstai, be abejo, mažina skaitytojų, nes ne visiems yra suprantami, bet tai savaime atiboja tam tikrų pažiūrų ir interesų žmonių grupes.

Bendrame sraute tokių tekstų nėra daug. Pavyzdžiui, pradėjus rasti lietuviškų tinklaraščių, 2005 m. vienas telekomunikacijų fiziką ir elektroniką studijuojantis autorius parašė:

C# ir garbage collecting'as

Šiuo metu mokausi .NET/C#, t.y. noriu būti developeris ant bangos :) Priešingai, nei daugelis, Microsoft produktų pagal default'ą nelaikau evil, todėl tik šiek tiek panaudojęs minėtus dalykus drįstu pareikšti savo nuomonę. .NET framework'as yra nuostabus dalykas, geresnių nebūna – yra beveik viskas, ko tik gali prireikti ir viskas suderinta tarpusavyje. C++ ir iki tol buvusių framework'ų/lib'ų minusas buvo tas, kad reikėjo viską derinti tarpusavyje, o iš to dažnai nieko gero nesigaudavo, pvz., su boost::filesystem prasiiteruoji per kokį taisy katalogą, rezultatus surašai į std::vector'ių ir galiausiai sudeđį į kokį nors wx::ListBox'ą. Nieko čia gero, žodžiu.

O dabar apie C#. Aš šiaip jau esu mokslo žmogus ir iki šiol į mano svajonių kalbą panašiausia yra C++. C# yra gerai, nes ištaiso kai kurias blogąsias C++ sąvybes, bet deja, neturi daugumos gerųjų C++ sąvybių (na C# 2.0 žada kažkiek tai pataisyti).

O dabar apie vieną tokį dalyką plačiau – garbage collectinimą. (Saulius)

Suprantama, kad suvokti tokio teksto prasmę gali tik tokie pat „developeriai“, kaip ir pats autorius.

Tinklaraščių kalbos variantiškumo ir įvairiakilmių elementų tyrimas galėtų padėti geriau perprasti, kada raiškos priemonės autorių vartojamos motyvuotai, sąmoningai, o kada jos vartosenoje įsitvirtinusios kaip konkuruojantys variantai.

2.4. Rašyba ir skyryba

Tinklaraščių kalboje, kaip ir kitose vadinamųjų medialektų (žr. Hjarvard 2004: 75–97), t. y. elektroninėje terpėje funkcionuojančios kalbos, apraiškose, pirmiausia į akis krinta formalieji skirtumai nuo tradicinės rašytinės ir spausdintinės kalbos: įvairūs specialūs grafiniai ženklai, sutrumpinimai ir pan.

Be to, tinklaraščių autoriai skirtingus rašybos įpročius atsineša iš kasdienės savo rašytinės veiklos: darbo (jei tai rašantys žmonės), komentarų ir trumpųjų žinučių. Todėl rašybos stilių įvairovė pati didžiausia. Galima rasti tekstų be lietuviškų raidžių, gali būti ir labai supaprastintos, ir kone idealios rašybos pavyzdžių. Daug kur aiškiai matyti esant silpnus rašybos įgūdžius (*užmiestyn, išsprėndė, esu devintam dangui*), kuriuos, be abejo, dar labiau skatina „šveplavimo“ mada.

Rašyti sakinius be tarpų, atskiriant tik skyrybos ženklais, kaip kad įprasta trumposiose telefono žinutėse taupant vietą, įrašuose gana reta:

Prieš porą dienų prisijungiau prie akcijos pavadinimu Kas yra blogas?. Koks šios akcijos tikslas? O jis labai paprastas – supažindinti tūlus lietuvius su tokiu gėriu kaip blogu (liet. tinklaraščiu), kad paskui žmonės negalvotų [...] (žmogus, turintis ką pasakyti)

Laisvai elgiamasi su tikriniais žodžiais. Kai kada žinomesnės pavardės rašomos iš mažosios raidės, o simboliniai pavadinimai visai neišskiriami:

Ar Microsoft ir investicinio kapitalo bosai susimąsto, kodėl Adidas neperka Nike, Toyota neperka Ford, Coca-Cola neperka Pepsi? Net jei leistų konkurencijos priežiūros tarnybos? Nes veikiausiai kilusi vidinė sumaištis, produktų linijų konkurencija ir derinimas, „kadru karai“, atleidimai ir talentingiausių išėjimai su užgautomis ambicijomis būtų geriausia dovana, atitinkamai, Reebok, Volkswagen ir... eėė... Švenčionėlių vaisvandeniams. (vienastoks)

Tinklaraščių tekstų skyryba panaši į elektroninio diskurso (plg. Ryklienė 2000: 102) – palyginti laisva, dažnai sukelianti nerūpestingumo įspūdį, skyrybos ženklų mažiau nei būtina turėtų būti rašant normine kalba. Tačiau jei koks autorius skyrybos taisykles visiškai ignoruoja ir rašo be kablelių, gauna skaitytojų atkirtį: tokį tekstą skaityti per sunku.

2.5. Jaustukai

Tinklaraščių įrašuose įvairios emocijos reiškiamos ir labiau elektroniniam diskursui būdingais jausmaženkliais¹⁶, ir tradiciškai suprantamais žodiniu pavidalu išreikštais jaustukais. Tokių jaustukų – ir lietuviškų, ir skolintų, įvairiai perdirbtų ir greičiausiai čia pat berašant savo susikurtų – įvairovė didelė. Štai tik keletas pavyzdžių:

eeehm: [...] *eeehm*, na čia gal reikėtų paieškoti kito [...] žodžio.

et: *Et*, kada nors likimui nusišypsojus reikia vėl ten sugrįžti.

grrrrrowl: *Grrrrrowl!!!* Vieną dieną drakonai užvaldys visą Visatą ir įsivyras tūkstančio metų taika.

yep: *Yep*, įpuolu į transą, išvydusi prieš save segtuvą skaičių ir Excelio grafiką.

muahahahaha: Nukreipti jusles į gerus dalykus, o blogus palikti susinaikinimui. *Muahahaha*.

¹⁶ *Kompiuterijos terminų aiškinamasis žodynas* (KTAŽ) įvairius grafinius ženkliukus emocijoms reikšti (angl. *emoticon*) teikia vadinti *jaustukais*, tačiau šiame straipsnyje (ir ne tik jame) tai neparanku, nes *jaustukas* vartojamas tradicinės kalbos dalies reikšme. Grafiniams ženkliams įvardyti vartosenoje įvairuojantys *šypsniukai*, *šypsenėlės*, *veidukai* ir pan. straipsnyje vadinami *jausmaženkliais*.

nea: [...] *trumpai apie tai, kas mane užkabino. Ir apie tai, kas nea ;)*

oi oi: *Oi oi, jei jau visokias ribas ir integralus universitete supratau, tai ko jau čia nesuprasiu gyvenimiško požiūrio?*

oj, ojoj: *Ojoj – kodėl skliaustuose moteriška galūnė, o ne vyriška?*

uoj: *Uoj, kaip šmaikštu.*

wow: *Vakar dienos top naujiena. iphone atkeliauja į lietuov! wow!!! tikiu, kad visi pamiršo vieną žodį – oficialiai.*

2.6. Kalbos naujovės

Tinklaraščių kalba įdomi dar vienu atžvilgiu: čia galima gerai matyti, kaip prigyja oficialiai teikiami naujadarai, ypač svetimybų atitikmenys. Jeigu autoriai juos vartoja natūraliai, be jokių metalingvistinių komentarų, galima manyti, kad tie naujadarai priimami, pavyzdžiui:

Nepatiko man tai, kad prijungus **atmintuką**, “My computer’je” atsirasdavo du papildomi diskai [...]. (Criminal)

Be to, patys autoriai vartoja reikšmės ir formos naujažodžius – ir okaziinius darinius, pasidarytus vienam kartui, ir naujus žodžius, galbūt pretenduojančius pasklisti plačiau. Naujažodžiai gali būti ir pačių susikurti, ir nusižiūrėti pagal kitų kalbų žodžių sandarą, iš dalies arba visiškai išsiversti. Taigi tinklaraščiuose, įskaitant ir jų komentarus, galima aptikti daug kalbos kūrybos – ir vykusios, ir nevykusios, parodančios kalbos vartotojų sugebėjimą ar nesugebėjimą remtis savo kalbos raiškos priemonių ištekliais. Štai tik keletas pavyzdžių:

aptikinys: *Balnojuosi naršyklę, nupučiu mentalines dulkes nuo seniai nelankytos palėpės. Aha, čia yra paieška! Mėginu, naujausias aptikinys [...].*

kėdynė: *man tai trūlike vis iškyla klausimas – o kas, jei iš mano ausinių per garsiai sklinda į aplinką? tačiau jei vienas atsisėdų į dvidvietę “kėdynę”, o vėliau šalia atsisėdęs raukosi nuo mano muzikos (gal ir ne nuo jos), tai pastarąjį siunčiu mintyse po velnių – “a ko sėdai prie grojančio”?*

persiskaityti: [...] *apie blogus persiskaitęs esu (na panašiai, kaip persivalgęs).*

skalbadienis: *Savaitgaliais viena diena [...] būna skalbadienis.*

šlamšt knygė: *Knygų recenzijų beveik neskaitau, bet turiu ypatingą 8-ą jausmą, tad šlamšt knygės į mano rankas pakliūva retai. Bet paskaityti recenzijas apie tokias šlamšt knyges kartais visai linksma.*

Taigi tirti tinklaraščių kalbą ir stilių – neišsenkamos galimybės. Čia ir naujų reikšmių kūrimasis, frazeologija, sakinių ypatybės, žodžių žaismas,

sąmojis. Daug ekspresijos, kūrybos ir autorių saviraiškos. Štai pasakojimas, kaip įprastas apsipirkimas parduotuvėje ir pokalbis su pardavėja dėl šiuolaikinių technologijų pavirsta savitarna. Atsiskaitant kasoje kasininkės nėra, ir pirkėja turi kalbėtis su kompiuteriu (pasvirasis šriftas – tinklaraščio autorės):

(Ne)Buvimo Žaliu kaina

Vakar, užsukusi apsirūpinti šaldytuvo turiniu, *prapypsiniusi* visas prekes, susikrovusi jas į tą *plastikinį – žaliai geltonai baltą* maišelį, sulaukiau netikėto klausimo kompiuterio ekrane.

„Reikalingas kiekis: kiek maišelių panaudojote?“

Pirma mintis buvo, kad tai – tik duomenys statistikai. Antra – ir teisinga – mintis, kad teks susimokėti. *Vieną, gerbiamas kompiuteri, viso labo vieną panaudojau maišelį, ir tai tik dėl to, kad į kompiuterio dėklą šaldytų daržovių pakuotės grūsti neketinu. (Ieva Baranauskaitė)*

Prieš keletą dešimtmečių, kai Lietuvoje niekas, regis, dar negalėjo turėti supratimo apie internetą, vienas literatūros dėstytojas savo studentams, ketinantiems tapti, be abejo, rašytojais, patardavo: *Rašykite, būtinai kas vakarą parašykite nors puslapį dienoraščio. Be nuolatinio rašymo nieko nebus*. Iš tiesų rašymas skatina mąstyti, stiprėja kalbinės raiškos įgūdžiai, lavėja stilius, ir jauniems žmonėms, kurių tarp tinklaraštininkų yra dauguma, tai labai gera tobulėjimo terpė. Todėl norėtusi neabejoti: ateitis internete priklauso – ne rašytojams, bet raštingiems.

IŠVADOS

1. Internete prieš gerą dešimtmetį pasirodžiusi nauja saviraiškos ir bendravimo forma – internetiniai dienoraščiai, arba tinklaraščiai, jau plačiai paplitę ir lietuviškoje interneto dalyje. Kartu atsirado nauja lietuvių kalbos vartojimo apraška. Ji ypatinga tuo, kad rašytinė kalba čia kuriama be tarpininkų ir nėra specialiai kieno nors reguliuojama, tačiau ją parašyti tekstai pateikiami viešai ir visiems prieinami.

2. Tinklaraščių įvairovė, skirtingi autoriai ir tematika pirmu žvilgsniu leidžia išryškinti tik bendriausius kalbos ypatumus ir galimas nuodugnesnių tyrimų kryptis, tad apibendrinimų daryti dar nėra pagrindo. Vis dėlto iš to, kokių sluoksnių ir kilmės leksika vyrauja, kokiems raiškos būdams teikiama pirmenybė, kokie kuriami okazionalizmai, kaip įsitvirtina arba nepriimami naujadarai, aišku, kad šios terpės kalba – įdomus reiškinyss ir gera dirva realiosios viešosios rašytinės vartosenos tyrimams.

3. Tinklaraščių kalbą galima apibūdinti kaip tam tikrą naują laisvojo stiliaus viešosios rašytinės kalbos atmainą – vieną iš elektroninės terpės, vadinamųjų medialektų, apraiškų greta elektroninio diskurso (komentarų, trumpųjų telefono ir sparčiųjų žinučių ir kt.). Funkcionuodama sąmoningai tvarkomos rašytinės bendrinės kalbos vartosenos pakraščiuose ir už jos ribų, ji yra daug variantiškesnė. Nors ne vienu atveju tai įvairių kalbos atmainų ir ypač kitų kalbų, dažniausiai anglų, elementų mišinys, į tinklaraščių kalbą vargu ar tikslinga žiūrėti kaip į kokią nors iškreiptą bendrinės kalbos formą.

4. Matyti, kad tinklaraštijoje esama pastangų siekti viešo autorių susitarimo kalbos klausimais, be to, kalbos vartojimą veikia ir viešoji skaitytojų nuomonė. Taigi negalima sakyti, kad ši kalbos apraiška klostosi visiškai chaotiškai.

5. Tinklaraščių populiarumas ir paplitimas leidžia manyti, kad jų raiškos poveikis bendrinei lietuvių kalbai, jos normų raidai bus neabejotinas. Greta šios laisvojo stiliaus (tikrinės) rašytinės kalbos geriau išryškėja pačios bendrinės kalbos požymiai ir paskirtis visuomenėje. Taigi į tinklaraščių kalbą galima žiūrėti kaip realiąją vartoseną, kurioje matyti ir nauji polinkiai, ir bendrinės kalbos kodifikacijos palaikymo arba jos korekcijos galimybė.

ŠALTINIAI

<http://blogologas.lt/>
<http://kasyrablogas.lt>
<http://lt.wikipedia.org/wiki/Blog>
<http://verslas.blogas.lt>
<http://visiblogai.lt>
<http://www.alfa.lt>
<http://www.blogas.lt>
<http://www.blogeriai.lt>
<http://www.blogeriai.net>
<http://www.mtv.lt/blogai>
<http://www.nezinau.lt/>
<http://www.rzu.lt>
<http://www.vlkk.lt>

LITERATŪRA

Bitinienė A. 2007: *Publicistinis stilius*, Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
Crystal D. 2006: *Language and the Internet*, 2-nd ed. Cambridge: Cambridge University Press.

- Donskis L. 2008: Užnuodyta viešoji erdvė. – *www.balsas.lt*, balandžio 18. Prieiga internete: <http://www.balsas.lt/naujiena/192269>
- DŽ6: *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Vyr. red. Stasys Keinys. 6-as (3-ias elektroninis) leid., Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2006.
- Hjarvard S. 2004: The Globalisation of Language. How the Media Contribute to the Spread of English and the Emergence of Medialects. – *Nordicom Review* 1–2. Nordicom: Gothenburg University, 75–97. Prieiga internete: http://www.nordicom.gu.se/common/publ_pdf/157_075-098.pdf
- Huffaker D. A., Calvert S. L. 2005: Gender, identity, and language use in teenage blogs. – *Journal of Computer-Mediated Communication* 10(2). Prieiga internete: <http://jcmc.indiana.edu/vol10/issue2/huffaker.html>
- Klimavičius J. 2002: Lietuvių bendrinė kalba: ribos ir beribiškumas, sistema, norma ir kodifikacija. – *Terminologija* 9, 7–25.
- KTĄŽ: *Kompiuterijos terminų aiškinamasis žodynas*. Prieiga internete: <http://al-dona.mii.lt/pms/terminai/term/z2odynas.html>
- Marcinkevičienė R. 2005: Internetinių straipsnių komentarai žanriniu aspektu. – *Tekstas: lingvistika ir poetika* 14. Mokslinės konferencijos medžiaga, Šiaulių universitetas: Šiaulių universiteto leidykla, 22–23.
- Marcinkevičienė R. 2008: *Žanro ribos ir paribiai. Spaudos patirtys*, Vilnius: Versus aureus.
- Miliūnaitė R. 2008: Tinklaraščių kalbos vieta dabartinės lietuvių kalbos vartosenos schemeje. – *Lietuvių kalba* [internetinis mokslo žurnalas]. Prieiga internete: www.lietuviukalba.lt
- Ryklienė A. 2000: Bendravimas internetu: kalbėjimas rašant. – *Darbai ir dienos* 24, 99–107.
- Vedrickas A. 2007: Web 2.0 – naujoji interneto karta. – *Lietuvos rytas* (Kompiuterija), sausio 15. Prieiga internete: <http://kompiuterija.lrytas.lt/zurnale/2007-01-15/web-20-%E2%80%93-naujoji-interneto-karta>

Gauta 2008 07 08

A FIRST GLIMPSE AT THE LANGUAGE OF BLOGS

Summary

More than a decade ago the first blogs appeared on the world web (www); around the year 2000 the Lithuanian internet set up its first blogs; in 2006–2007 it witnessed their boom. The article describes blogs as a new internet form of self-expression and communication, its role in social communication and its linguistic

expression as well as possible frameworks of linguistic analysis. The article also discusses the problem of coining Lithuanian blog-related concepts and offers an overview of the terms in actual use.

The analysis of almost a hundred of blogs produced by authors of different ages and focusing on different topics could hardly lead to any final conclusions and generalisations. However, the pilot linguistic investigation has resulted in identifying some new features of the blog language. The language of blogs is peculiar in that its written form evolves with no mediators or regulators; however, its texts are easily accessible to the public. Therefore, language specialists have a unique opportunity to research actual public written use, to investigate its characteristic features of linguistic expression and functions of the features in the texts. A large variety of blogs, different authors (and the data provided about themselves) give access to investigating the layers and origin of prevalent lexis, dominating modes of expression, specific features of occasional words, how language innovations come into use or are rejected etc. Moreover, all of the above can be related to the social features of the authors and the topics of the texts.

The language of blogs can be defined as a new variety of free-style public written language, one of the forms of electronic medium, the so called medialects, and can be discussed alongside with electronic discourse (comments, e-mails, telephone text messages (SMS) and instant messages). The language of blogs functions on the periphery of regulated standard language and beyond its boundaries; it is much more varied. In many cases it is a mixture of elements from different language varieties and different languages (mainly English); therefore, it should not be treated as a perverse form of standard language.

In the blogosphere the authors seem to take efforts to publicly negotiate language issues; moreover, the language use is influenced by the public opinion of the readers. Therefore, this language variety cannot be claimed as being completely chaotic. The popularity of blogs and their wide spread would presumably exert major influence on standard Lithuanian and the development of its norms. Thus the language of blogs can be treated as actual use with some obvious new developments, on the one hand, and a possibility to maintain the codification of the standard language or its modification, on the other hand.

RITA MILIŪNAITĖ

Lietuvių kalbos institutas

P. Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius

ritam@lki.lt